

UITVOERINGSAGENDA Groningen Circulair 2023-2026

INHOUD

Voorwoord 3

Inleiding 4

Doelen en ambities 7

Aanpak 12

Visie en strategie: De kracht van Groningen 13

Vanuit verschillende rollen 13

Samen met onze partners 13

Bouwen 16

Het ontwikkelen van een circulaire stad 17

Gebied: Woonwijken, bedrijventerrein, gemengd
woon-werkgebied 17

Woningbouwopgave 19

Bestaande woningbouw 20

Eigen vastgoed 20

Infra: Wegen, openbare ruimte en kunstwerken 22

Water en Sanitatie 23

Naar een circulair watersysteem 24

Drinkwater 24

Water en bodem sturend 26

Riolering en afvalwater 26

Relatie waterketen en landbouw 28

Energie en water 28

Klimaat 28

Grondstoffenmanagement 30

Geen afval meer in 2030 31

Landbouw, voedsel en eiwittransitie 34

Landbouw 35

Voedsel 35

Eiwittransitie 38

Economisch perspectief 40

Instrumenten 45

Evenementen als proeftuin 46

Groninger ambitieweb 46

Duurzaam Groningen 47

Eigen organisatie 48

En hoe nu verder... 50

Hoe verder met circulariteit? 51

En hoe verder met de integrale aanpak? 51

Financiën 52

Uitvoeringsagenda 53

Colofon 57

VOORWOORD

In 2021 hebben we de eerste uitvoeringsagenda gemaakt bij de routekaart circulaire economie. Dit is de geactualiseerde uitvoeringsagenda voor de periode 2023-2026. In de afgelopen jaren hebben we al veel bereikt op het gebied van afval en grondstoffen, water, voedsel en als launching customer. Met ons huidige coalitieakkoord is er ook budget om gecoördineerd uitvoering te geven aan de agenda. Inmiddels is het besef dat een transitie nodig is naar een duurzamere, circulaire samenleving bij veel mensen binnen onze organisatie aanwezig en wordt er volop samengewerkt. Deze agenda beschrijft op welke thema's we als gemeente het verschil kunnen maken en vanuit welke rollen. Dit doen we met onze omgeving. Deze agenda is dynamisch, we willen aan de hand van deze agenda doorlopend het gesprek voeren met onze omgeving en inwoners en elkaar inspireren om zo Groningen leefbaar te houden voor de generaties na ons.

INLEIDING

Circulaire economie is een breed begrip, dat ook breed wordt ingevuld. Van afvalverwerkers tot farmaceuten tot klimaatwetenschappers, iedereen hanteert zijn eigen definitie van 'circulair'.

Dit maakt circulaire economie gelijk ook een complex verhaal. Meestal wordt het gezien als een economisch systeem waarin we de waarde van grondstoffen en producten zo lang mogelijk hooghouden, de kringloop economie. Maar ook financiële resultaten en duurzaamheid hebben invloed op de circulaire economie. Vaak zien we dat de achtergrond en het perspectief van degene die de definitie heeft opgesteld invloed heeft op hoe er naar circulaire economie gekeken wordt. Alleen al vanuit onze organisatie kan er vanuit een smal perspectief (geen afval meer produceren) naar een breed perspectief (inclusief sociale aspecten, CO2 neutraal etc.) naar gekeken worden.

Het risico van deze complexiteit is dat we bevroren, en geen stappen zetten, omdat het zo onoverzichtelijk en complex is. Maar dat is niet waar wij in geloven. Wij willen stappen zetten, vooruitgang boeken, en binnen de mogelijkheden die we hebben zoeken naar oplossingen.

Earth Overshoot Day is de dag dat alle grondstoffen die de aarde in één jaar kan leveren zijn verbruikt. Die dag zou dus op z'n vroegst op 31 december moeten vallen. Het Global footprint Network berekent elk jaar wanneer die dag valt, zowel voor de hele aarde als afzonderlijke landen. In 1970 viel Earth Overshoot Day op 29 december. Bijna in balans dus. In Nederland viel Earth Overshoot Day in 2023 op 12 april. Dat betekent dat als alle wereldburgers net zo'n consumptiepatroon als wij zouden hebben, we drie planeten aarde nodig zouden hebben.

Dankzij onze ervaring van de afgelopen jaren, realiseren wij ons dat we als Gemeente Groningen een heel prominente rol kunnen vervullen in het aanjagen van de transitie naar een Circulaire Economie. We kunnen regie voeren op de verwerking van onze grondstoffen naar innovatieve circulaire producten. Deze producten nemen we af als launching customer en in nauwe samenwerking met betrokken stakeholders zoals onze bewoners, ondernemers en het onderwijs kunnen we doelbewuste campagnes, gericht onderwijs en circulaire hubs ontwikkelen om anderen te inspireren eenzelfde voorbeeld te volgen. Daarnaast zien we synergie met de opgaves vanuit de klimaat- en energie transities en cross overs met diverse sectoren om meer impact te realiseren. De Groningse aanpak biedt naast economische voordelen ook maatschappelijke en ecologische opbrengsten. Succesvolle samenwerkingen die uit deze aanpak zijn voortgekomen, staan apart benoemd in deze uitvoeringsagenda. We durven inmiddels te stellen dat we vanuit Groningen de systeemaanpak ontwikkelen hoe je als Gemeente de circulaire transitie kunt bevorderen. Een duurzame aanpak die deelbaar en schaalbaar is voor andere gemeenten in onze regio, in Nederland en Europa

In deze uitvoeringsagenda kiezen we er daarom voor zo pragmatisch mogelijk invulling te geven aan de uitvoering naar een circulaire economie. Met in ons achterhoofd de wetenschap dat we lang niet volledig zijn, maar wel echt stappen maken op terreinen waar we het verschil ook kunnen maken. In juni 2020 heeft de gemeenteraad van Groningen de routekaart Circulaire economie vastgesteld. Een ambitieuze

routekaart waarin we samen met bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties onderzocht hebben welke thema's als eerste aan bod moeten komen. Vanuit de gedachte dat alle kleine stappen ook een grote stap vormen.

Daarbij hebben we gebruik gemaakt van een zeer gedetailleerd onderzoek dat in 2019 voor Groningen is gedaan door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) in het kader van het programma 'circular economy in cities and regions'. De OECD heeft hiervoor gesproken met ondernemers, onderwijs, overheid en belangengroepen over de kansen voor Groningen. Uit het OECD-traject kwam naar voren welke thema's kansrijk zijn voor Groningen. In het coalitieakkoord 'voor wat van waarde is' is geld gereserveerd om meer gecoördineerd aan de slag te gaan met circulariteit. Deze uitvoeringsagenda '23-'26 is een actualisatie van de uitvoeringsagenda uit 2021.

We gaan achtereenvolgens in op de doelen en ambities, onze aanpak, welke opgaven uitdagingen er zijn om onze circulaire ambities verder te brengen inclusief agenda en als laatste een vooruitblik op hoe nu verder. Daarnaast hebben we in deze agenda een aantal voorbeelden opgenomen die illustreren wat we nu al doen op het gebied van circulariteit.

DOELEN EN AMBITIES

AFVALVRIJ LEVEN,

HOE DAN?

ww

De gemeente Groningen wil in 2050 volledig circulair zijn en in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen halveren.

Als definitie hebben wij in de routekaart gehanteerd:

Een circulaire economie is een economisch systeem van gesloten kringlopen waarin grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde zo min mogelijk verliezen, hernieuwbare energiebronnen worden gebruikt en systeemdenken centraal staat. Anders dan in het huidige lineaire systeem waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Het circulaire systeem kent twee kringlopen van materiaal. Een biologische kringloop, waarin reststoffen na gebruik veilig terugvloeien in de natuur. En een technische kringloop, waarvoor product(onderdelen) zo zijn ontworpen en vermaakt dat deze op kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden. Hiervoor blijft de economische waarde zoveel mogelijk behouden. Het systeem is dus ecologisch en economisch gezien 'restauratief'.

Bron: MVO Nederland, 2019

Een ambitieus doel, dat we graag willen halen. Maar we moeten ook realistisch zijn. We zijn, om dit doel te behalen, van anderen afhankelijk. Niet alleen binnen onze eigen gemeente, maar ook van de landelijke, en zelfs de Europese overheid. Ook zij hebben het doel om in 2050 volledig circulair te zijn, en hebben hiervoor ambitieuze doelstellingen gesteld en een programma uitgerold. Ons doel met deze uitvoeringsagenda is daarom op drie thema's, waar we als gemeente de grootste winst kunnen behalen, in te zetten, om zo onze bijdrage te doen in de ambitie om in 2050 circulair te zijn. Maar we moeten ook de andere onderdelen niet vergeten, ook de kleine stappen tellen mee. Daarbij kijken we niet alleen naar wat we vandaag kunnen doen, maar doen we in het hoofdstuk "hoe nu verder" ook een voorstel hoe wel als organisatie hier ons nog verder in kunnen ontwikkelen.

De week van het afval

Ook de Week van het Afval komt voort uit het streven van de gemeente om volledig afvalvrij te zijn in 2030. Dat streven is alleen mogelijk als alle inwoners een steentje bijdragen. Om bewustwording en actieve medewerking te stimuleren is in 2021 de Week van het Afval in het leven geroepen. In 2022 stond de Week van het Afval in het teken van repareren, de kennismaking met de R-ladder en het aanbod van repair en upcycle workshops door Groningen Fair Fashion in diverse stadsdelen. Ook najaar 2023 zal er weer een Week van het Afval zijn.

RETHINK	Wacht even met kopen.	Heb je dit wel echt nodig? Kun je het niet lenen of huren?
	Wacht even met weggoien.	Wat jij niet meer nodig hebt, kan een ander misschien goed gebruiken.
RE-USE	Is het nog bruikbaar?	Dan kun je het verkopen of ruilen of weggeven. Of breng het naar een kringloopwinkel.
REPAIR	Onbruikbaar maar wel repareerbaar?	Ga naar een erkend reparatiebedrijf of een (gratis) repaircafé. Er zijn ook mensen die jou willen leren een band te plakken of een rits te vervangen.
REFURBISH	Niet meer van deze tijd?	Met hippe stoffering op je luie stoel of een nieuwe harde schijf in je pc kan-ie vaak weer jaren mee.
REMANUFACTURE	Onderdelen nog in orde?	Er zijn steeds meer mensen die het als sport zien om van drie oude fietsen één nieuwe te maken. Of die oma's jurk kunnen omtoveren in hot fashion.
RECYCLE	Op, oud en versleten?	Dan kunnen jouw spullen altijd nog worden verwerkt tot nieuwe grondstoffen. Gooi ze daarom weg volgens de regels van jouw gemeente. Kijk op groningen.nl/afval-scheiden .

Nieuwe afvalvoorzieningen

Het inzamelen van schone grondstoffen is een voorwaarde om hoogwaardig hergebruik te kunnen realiseren. Daarom wordt in Groningen onder meer glas, papier en textiel apart ingezameld. Om het scheiden van afval zo makkelijk mogelijk te maken voor bewoners worden de afvalvoorzieningen nog jaarlijks uitgebreid en verbeterd. In 2023 wordt bijvoorbeeld het aantal textielcontainers zelfs verdubbeld.

AANPAK

Visie en strategie: De kracht van Groningen

In de routekaart (2020) was gekozen voor vijf sporen, naast bouw, afval en water en sanitatie zijn dat energie en voedsel. Voor het spoor energie is een programma met een ambitieuze doelstelling: Groningen CO₂ neutraal in 2035. We kiezen er daarom voor energie in deze nieuwe uitvoeringsagenda buiten beschouwing laten. Uiteraard heeft energie wel raakvlakken met de andere thema's, zoals de verduurzaming in de bouw. Van 2023 tot 2026 focussen we ons dus op vier kansrijke sporen:

- **Bouw**
- **Water en sanitatie**
- **Afval**
- **Voedsel, landbouw en eiwittransitie**

Vanuit verschillende rollen

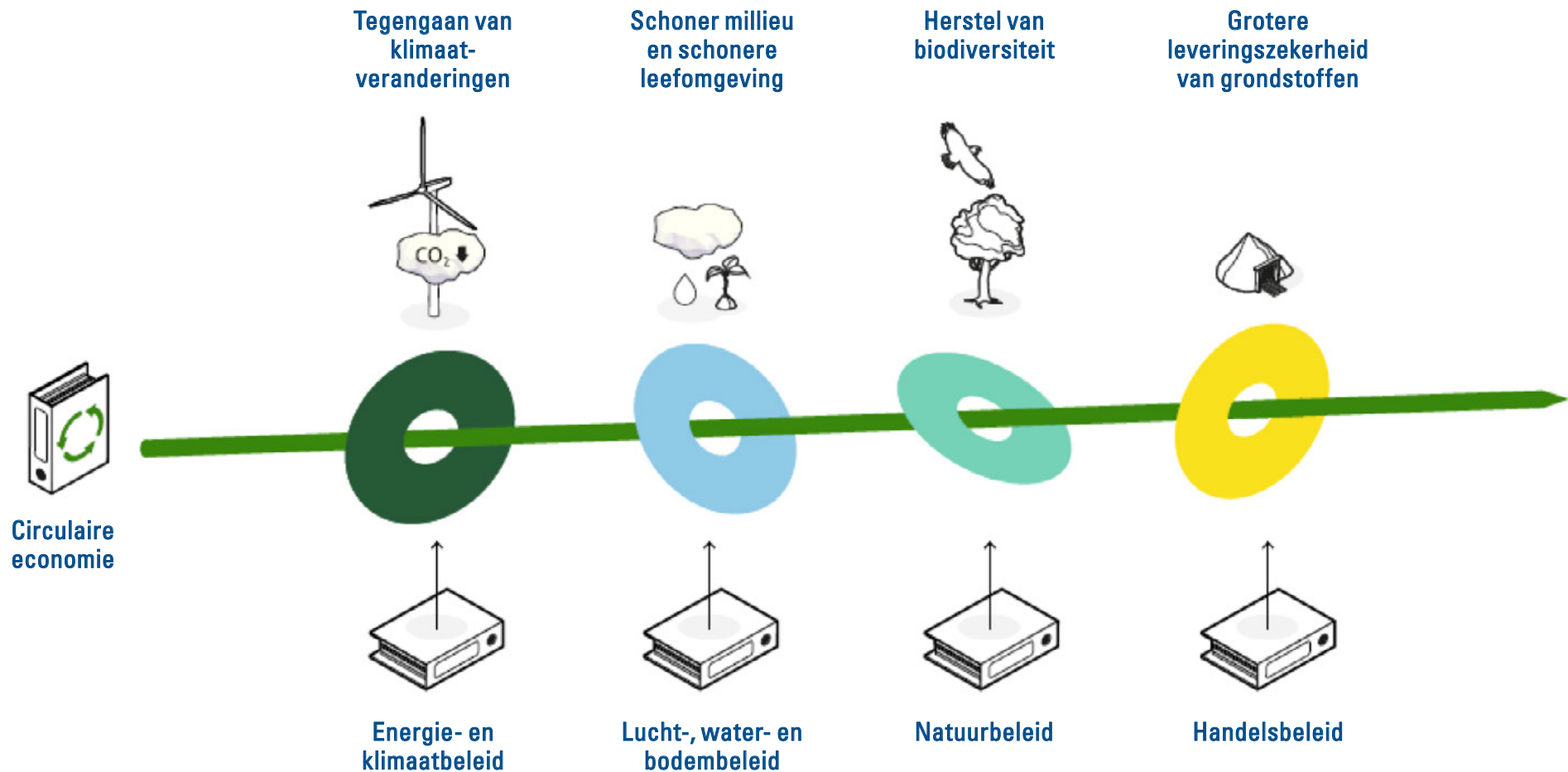
We willen onze ambities realiseren door te faciliteren, zoals met het koploperstraject, waarbij verschillende Groningse bedrijven met elkaar aan de slag zijn gegaan om duurzamer te gaan werken. Door te promoten, bijvoorbeeld via campagnes om minder afval te produceren. Daarnaast zijn we nu in gesprek met woningcorporaties over de nieuwe prestatieafspraken. En door zelf te doen. Onze ambitie is om in 2030 50% circulair in te kopen. Onze rol van launching customer is essentieel om circulaire economie aan te jagen. Daarnaast sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande netwerken voor circulaire economie. Ook voeren we gericht lobby, samen met de drie noordelijke provinciale overheden en de NG4, richting Den Haag en Brussel om aangepaste, of juist aanvullende wetgeving, bijvoorbeeld rondom single-used plastics.

Samen met onze partners

Als gemeente kunnen we het niet alleen. Samenwerken met onze partners is essentieel. We zijn daarom met onze stakeholders en belanghebbenden zoals o.a. De Koepel Economische Agenda, het Akkoord van Groningen en Campus Groningen en ook met onze inwoners voortdurend in gesprek over hoe we kunnen toewerken naar een volledig circulaire economie. Een mooi voorbeeld van onze intensieve samenwerking met partners is ook de oprichting van de Vereniging Circulair Groningen in april 2023.

Deze ontwikkeling zet het Noorden steeds beter op de kaart als circulaire samenwerkingsregio.

In de routekaart hebben we op hoofdlijnen korte termijn acties beschreven. Deze komen terug in deze agenda. Aan de hand van drie thema's; bouw, afval, water & sanitatie beschrijven we hierna de opgaven.

Figuur 1: Positionering circulaire economie ten opzichte van maatschappelijke opgaven en andere beleidsthema's. Bron: PBL

Europa Strategie

In Europa is onderzoek gedaan naar verschillende methodes om de transitie naar een circulaire economie mogelijk te maken in steden door lokale overheden. Een daarvan is de methode van “Cross Cutting Governance Support”, wat feitelijk betekent dat de lokale overheid een proactieve rol vervult. Ze brengt stakeholders bij elkaar met als doel de lokale circulaire economie te stimuleren en materiaal kringlopen te kunnen sluiten. De Gemeente Groningen omarmt deze methodiek en brengt dit in de praktijk met het Gronings Goud project en de aansluitende ketenaanpak. De Groningse aanpak kan fungeren als blauwdruk van een nieuwe systeemaanpak en wordt gekenmerkt als uniek. Dit biedt mogelijkheden voor het aanvragen van Horizon Europe subsidies.

Daarnaast is het project Gronings Goud opgenomen als 1 van de circulaire inkoop best practices van Procirc. Een Europees leernetwerk en project wat circulaire inkoop bij Europese overheden wil aanjagen.

https://northsearegion.eu/media/23953/interreg-nsr-procirc-case-study_post-consumer-textiles-for-the-refurbishment-of-office-chairs.pdf

Horizon Europe

The next EU Research & innovation programme
(2021 - 2027)

Interreg
North Sea Region
ProCirc

European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

BOUWEN

Het ontwikkelen van een circulaire stad

In onze routekaart hebben we aangegeven dat we een aanpak ontwikkelen voor circulair bouwen en slopen. We zien veel mogelijkheden in een integrale aanpak om duurzaamheid, en dus ook circulariteit van begin tot eind goed onderdeel te maken van het planproces bij (nieuw)bouw-ontwikkelingen. Ook de toepassing van het Groninger Ambitieweb speelt hier een belangrijke rol in. Wij nemen daarom niet alleen het aspect energiebesparing en materiaalgebruik (in relatie tot betaalbaarheid) mee als onderdeel van deze integrale aanpak, maar nemen ook andere aspecten mee, zoals groen en klimaatadaptatie, natuurinclusiviteit, circulair en flexibel bouwen en kwaliteit van architectuur en stedenbouw. Strengere normen voor energie en materiaal zouden niet ten koste mogen gaan van overige kwaliteiten van het gebouw of de inrichting van de openbare ruimte en tegelijkertijd kan niet alles. Er is kortom, een integrale blik nodig op duurzaamheidsambities waar ruimte wordt geboden voor nieuwe ontwikkelingen. Hiervoor stellen wij een afwegingskader op waarin meerdere ambities worden meegenomen.

De mate van invloed die wij als gemeente hebben op de bouw is relatief beperkt. Vooral waar we een opdrachtgevende rol of eigendomspositie hebben kunnen we wensen en ambities bij opdrachtnemers en/of bouwpartners neerleggen via overeenkomsten bij grondverkoop of aanbestedingen van bouwprojecten. Deze rol hebben we met name in de woningbouwopgave, bij de bouw en beheer van ons eigen

vastgoed, infrastructuur en kaderstellend bij ruimtelijke ontwikkelingen zoals wijkvernieuwing.

Daarnaast gaat circulair bouwen niet alleen over nieuwbouw, maar ook over circulair renoveren en het (zoveel mogelijk voorkomen van) sloop.

Gebied: Woonwijken, bedrijventerrein, gemengd woon-werkgebied

Groningen groeit, zowel qua inwoners als aantal banen. Om die reden willen we slimmer en toekomstbestendig omgaan met ruimtegebruik. In de verstedelijkingsstrategie Regio Groningen-Assen hebben we met het Rijk afspraken gemaakt tot 2040 35.000 woningen en 28.000 banen ruimtelijk te faciliteren, waarvan het meeste in gemeente Groningen. De druk op de ruimte voor bedrijven in Groningen is daarmee groot. De marktanalyse bedrijventerreinen 2022-2040¹ laat zowel in het lage als hoge scenario een tekort aan beschikbare bedrijfskavels zien. In de Strategie werklocaties (2021) hebben we als uitgangspunt opgenomen dat we bedrijvigheid niet alleen op bedrijventerreinen faciliteren, maar – conform de

[Lees verder op pagina 19 >](#)

¹ In de brief d.d. 25 april 2023 '[Ruimte voor economie](#)' is de gemeenteraad geïnformeerd over de marktanalyse kantoren en bedrijventerreinen 2022-2040 en de strategie die het college voert m.b.t. de voorraad bedrijventerreinen en kantoren.

Drive Through milieustraat

De Drive Through Milieustraat is een initiatief van GoudGoed, Duurzaam Oosterpark, Het Oude Politiebureau, Wij Groningen en de Gemeente Groningen. Het doel van de Drive Through milieustraat was om bewoners in de Oosterparkwijk bewust te maken van circulariteit. Dit vond plaats door GoudGoed als alternatieve milieustraat in te richten, waar bewoners hun spullen met de auto konden brengen. Herbruikbare spullen kwamen bij de kringloop terecht en niet bruikbare spullen werden voor grondstofhergebruik ingezameld. Tegelijkertijd werden op dezelfde dag workshops georganiseerd voor jong en oud rondom upcycling, repair of ruilen in samenwerking met bewoners en de Jonge onderzoekers.

ladder voor duurzame verstedelijking – zoveel mogelijk ook in bestaand bebouwd gebied. Dat betekent dat we naast uitbreiding van Westpoort, Dijkshorn (Ten Boer) en nieuwe bedrijvenparken bij Meerstad, we inzetten op intensivering ruimtegebruik van bestaande werklocaties en het programmeren van werk in onze nieuwe woonwijken Suikerzijde, Stadshavens en Meerstad. Daarnaast werken we aan de opgave om bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken: verduurzamen vastgoed en energiehuishouding, klimaatadaptatie, vergroening, natuurinclusiviteit en opwaarderen verblijfskwaliteit.

Naast de locatie van nieuwe bedrijven is het ook van belang scherper te kiezen welk type bedrijvigheid we willen faciliteren en op welke plek. Dit willen we doen aan de hand van een regionaal vestigingskader voor de regio Groningen-Assen (RGA) en in afstemming met de omgevingsverordening van provincie Groningen (vast te stellen in 2024). Hierin worden ruimtelijke keuzes gemaakt over grootschalige bedrijvigheid (> 5 hectare), hogere milieu categorieën en circulaire economie.

In september 2023 heeft het planbureau voor de leefomgeving (PBL) in haar publicatie 'Ruimte voor circulaire economie' weergegeven wat de ruimtelijke voorwaarden zijn om de transitie naar een circulaire economie te faciliteren. Hiervoor is tot 40% meer ruimte nodig dan de huidige benodigde ruimte voor bedrijvigheid. In een brief aan de raad zullen we in het voorjaar van 2024 duiden welke ruimtelijke keuzes we in gemeente Groningen hiertoe willen maken. Daarin nemen

we de aanbevelingen voor ruimtelijke randvoorwaarden t.b.v. circulaire economie rondom de provinciale waterwegen mee uit het onderzoek 'Modal shift² en watergebonden terreinen Aduarderdiep en Winschoterdiep' (2023).

Woningbouwopgave

Groningen heeft een aanzienlijke bouwopgave. In de in 2020 vastgestelde woonvisie spreken we de verwachting uit dat de gemeente tot 2028 met 27.000 inwoners gaan groeien. Hierbij zal het aantal huishoudens naar verwachting met 10.000 groeien. In het daaropvolgende decennium verwachten we een groei van het aantal huishoudens van 4.200 tot 7.600. Daarbovenop komt nog de enorme spanning die er nu op de woningmarkt is, wat maakt dat de druk om te bouwen enorm groot is. Gemiddeld genomen zullen er tot 2030 per jaar minimaal 1.500 woningen moeten worden gebouwd.

Een grote uitdaging hierbij is hoe we de woningen zo ontwikkelen dat we hiervoor niet meer vragen aan de aarde dan dat we teruggeven.

De belangrijkste wijzigingen ten aanzien van circulair bouwen afgelopen jaren zit in de aanpak voor de woningbouwopgave. Naar aanleiding van het initiatiefvoorstel "betaalbaar en

² Modal shift: transitie van logistiek over de weg (vrachtwagens) naar water (binnenvaart).

duurzaam bouwen van woningen” zijn we aan de slag gegaan met een proactieve implementatie van Het Nieuwe Normaal en de bijbehorende verwachte aanscherping van de Milieu Prestatie Gebouwen (MPG) per 1 januari 2025.

Voorgaande volgt uit de ondertekening van de City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen (per juli 2023). Hierdoor krijgen we inzicht in de landelijke ontwikkelingen op het gebied van circulair bouwen en wat dit kan betekenen voor de Groningse woningbouwopgave.

Zowel in de prestatieafspraken met woningcorporaties als afstemming met onze bouwpartners in de Boumakring werken we aan concrete implementatie van de aangescherpte MPG in onze woningbouwprojecten.

De aangescherpte MPG zorgt voor meer aandacht voor toepassing van duurzame en biobased bouwmaterialen en zaken als losmaakbaarheid vanuit het Bouwbesluit.

Voor de implementatie van circulair bouwen in de Groningse woningbouwopgave lopen er inmiddels diverse parallelle sporen. Naast voorgaande activiteiten zijn dat het opzetten van een leergang circulair bouwen, voor collega's op cruciale plaatsen in de woningbouwopgave. Ook zal er aandacht gegeven worden aan dit thema vanuit bijeenkomsten van Atelier Stadsbouwmeester en Lets Gro. Een compleet overzicht van de activiteiten is terug te vinden in de informerende [Brief aan de Raad](#) hierover.

Bestaande woningbouw

De uitdaging voor circulariteit in bestaande bouw is vooral circulair slopen en circulair renoveren en/of circulair verbouwen. Voor wat betreft CO₂-reductie is de gebouwde omgeving enorm complex. Het is verantwoordelijk voor 35-40% van de nationale energieconsumptie en 13% van de CO₂-uitstoot. Hier moet de energieconsumptie flink naar beneden. Met wijkenergieplannen en wijkwarmteplannen zetten we dan ook vol in op de bestaande bouw. In oudere wijken met slecht geïsoleerde woningen is het een enorme opgave om de woningen te verduurzamen. De komende tijd willen we met het verduurzamen van de gebouwde omgeving ook uitvoering geven aan de ambitie om in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen te halveren. De inzet van biobased isolatiematerialen is hiervan een goed voorbeeld. Bij de slooprojecten waarvan we als gemeente zelf opdrachtgever zijn, is nu al de opdracht zo circulair mogelijk te slopen. Tot slot is een belangrijke uitwerking van circulariteit het herbestemmen van bestaand vastgoed.

Eigen vastgoed

We onderzoeken de kansen voor circulair bij bouwprojecten en de impact van keuzes t.a.v. circulaire bouw. Voor onze slooprojecten wordt al veel ingezet op hergebruik van materiaal. Zo worden betonpuin, metalen, hout, dakbedekkingen vaak hergebruikt. Ook cv-ketels die nog niet zo oud zijn bewaren we en zetten we weer in voor onze

eigen panden. Eventuele maatregelen vragen een bewuste afweging op projectniveau omdat deze impact hebben op het proces, doorlooptijd en financiële middelen. Net als bij de duurzaamheidsambities achten wij het van belang om de keuzes en bijbehorende impact transparant en afweegbaar te maken. Het inzetten van het ambitieweb, dat is ontwikkeld vanuit de duurzame grond- weg- en waterbouw (DGWW), bij de start van projecten is hiervoor erg geschikt, we stellen voor om bij elke projectstartup een ambitieweb sessie te houden.

Toekomstbestendigheid en materialen zijn de twee thema's waarin, op korte termijn, de meeste winst te behalen is. In de ontwerpfasen van projecten die nu gestart worden kan op het gebied van toekomstbestendigheid rekening gehouden worden met gebouwflexibiliteit, indelingsflexibiliteit en gebruikersflexibiliteit. Het toepassen van een materialenpaspoort bij nieuwbouwprojecten, met als doel om de herbruikbaarheid van materialen in de toekomst te waarborgen, is ook een voorbeeld van een te nemen maatregel.

Op het gebied van energie, gezondheid en sociale impact doen we al veel. De wettelijke eisen op het gebied van energie is bij nieuwbouw al bijna energieneutraal en gasloos, per project wegen we af of volledig energie-neutraal haalbaar is. Het vastgoed dat wij realiseren dient altijd een beleidsdoel van de gemeente, daarom is DMO, Sport050 of Stadsbeheer vaak onze opdrachtgever. Omdat keuzes meestal een aanpassing vragen op middelen en/of tijd, zullen de besluiten altijd genomen moeten worden in overleg met interne

opdrachtgevers en uiteraard het bestuur. Er lopen twee pilotprojecten waarin we nadrukkelijk aandacht hebben voor circulariteit. We krijgen hierdoor meer inzicht in de impact van de maatregelen op het proces, doorlooptijd en financiële middelen.

Infra: Wegen, openbare ruimte en kunstwerken

Op bescheiden schaal krijgt circulair bouwen op dit moment ook aandacht in de infrastructurele werken waar we als gemeente opdrachtgever zijn. Een concrete methodiek specifiek voor circulair bouwen in de infrastructuur ontbreekt op het moment nog in Nederland. De werkwijze van DGWW is wel bruikbaar om invulling te geven aan de ambitie, maar het ontbreekt nog aan meetbare parameters. Overigens werkt Het Nieuwe Normaal wel aan een zelfde handreiking voor infrawerken als dat eind 2023 ook wordt opgeleverd voor het bouwen van woningen en kantoren.

Een eenduidige en frequente toepassing van het Groninger Ambitieweb gaat helpen om circulariteit ook in de infrastructurele werken concreter en impactvoller te implementeren.

Ook in de leergang waar we al over schreven krijgt infrastructuur aandacht, sterker nog, één van onze medewerkers infrastructuur zal een rol spelen als gastdocent van de leergang circulair bouwen van de Hanze Hogeschool.

Milieustewards geven educatielessen op gebied circulariteit

Milieustewards vervullen een belangrijke rol door het bevorderen van participatie en geven daarnaast lessen over het voorkomen van zwerfvuil en het thema circulariteit. Inmiddels heeft de beweging Groningen Schoon Dankzij Mij ruim 3500 stille krachten die het gedachtegoed in de praktijk brengen. We zijn op dit moment bezig om het onderwerp textiel op te nemen in het lesaanbod van de milieustewards.

WATER EN SANITATIE

NAAR EEN CIRCULAIR WATERSYSTEEM

Drinkwater

In de gemeente Groningen gebruiken we 20 miljard liter water per jaar. Een enorme hoeveelheid. Een individuele inwoner van onze gemeente gebruikt gemiddeld 120 liter per dag. In het onderstaande schema is weergegeven waarvoor dat water wordt gebruikt

Het drinkwater dat we gebruiken in Groningen wordt gewonnen uit grondwater en voor een kleiner deel uit het Drentse Aa water. De capaciteit van de winning is gelimiteerd en met de groei van het aantal inwoners in de Gemeente Groningen neemt ook de vraag toe. Dit betekent dat we op zoek moeten naar andere oplossingen, waardoor we minder drinkwater per persoon gaan gebruiken. Voor een deel van de toepassingen waarvoor het water wordt gebruikt is geen drinkwaterkwaliteit nodig en is regenwaterbenutting een alternatief. We bouwen in onze gemeente zowel bij bedrijven, instellingen en particulieren ervaring op met het benutten van regenwater en we zien veel groeimogelijkheden, o.a. door de nieuwe klimaatsubsidie waarmee ook regenwaterbenutting wordt gestimuleerd. Het doel waar we de komende jaren naar streven is het gemiddelde drinkwatergebruik per persoon terug te brengen naar 100 liter. We werken hierbij samen met onze waterpartners en ondersteunen het Waterbedrijf Groningen bij de routes die hiervoor zijn gedefinieerd zoals water besparen bij zakelijke klanten, alternatieve bronnen en drinkwaterbesparing bij inwoners.

Figuur 2: Waarvoor wordt drinkwater gebruikt in een huishouden

Rethink Black Friday

Onder het motto Rethink Black Friday werd in het Forum Groningen uitgebreid stilgestaan bij de keerzijde van de consumptiemaatschappij. Bezoekers werden geïnspireerd door diverse workshops, de aanwezigheid van de kledingbieb, de Speelothek en showcases gemaakt door studenten van het Alfa College en Noorderpoort College.

Water en bodem sturend

Met de [Kamerbrief](#) over de rol van water en bodem bij ruimtelijke ordening die eind 2022 verscheen is de urgentie om water te besparen groter geworden. Aspecten die worden genoemd en een sterke relatie met circulariteit hebben zijn:

- Niet afwentelen: niet op toekomstige generaties, andere gebieden of functies en ook niet afwentelen van privaat naar publiek.
- In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en bodem: Nederland moet van een vergiet weer een spons worden. Niet meer zo snel mogelijk al het water afvoeren, maar het vasthouden en bergen. Dit biedt ook kansen voor de kwaliteit van water en bodem.
- Bodem minder afdekken, minder vergraven, niet verontreinigen: zo worden bodems beter bestand tegen verdroging, slaan ze CO₂ beter op en helpen ze ook om stikstof vast te leggen.
- Integrale aanpak in de leefomgeving: de water- en bodemopgaven hangen samen met alle andere opgaven in de leefomgeving. Daarom is het heel belangrijk om deze opgaven integraal aan te pakken, waarbij het water- en bodemsysteem sturend is.

- Daarnaast blijkt uit het Eindrapport-UPDA-2022, het evaluatierapport uitvoeringsprogramma Drentse Aa dat ons drinkwater nog steeds wordt bedreigd door verontreinigingen. Samen met andere gemeenten en het waterbedrijf willen we voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen in de Drentse Aa komen.

Riolering en afvalwater

Riolering heeft in de eerste plaats een functie in het kader van de volksgezondheid. Het rioolstelsel zoals we dat nu kennen heeft mede gezorgd voor de hoge levensstandaard en goede gezondheidstoestand van de inwoners van Nederland. Vanuit het perspectief van grondstoffen en energie is het echter niet het meest optimale systeem. Het afvalwatersysteem is wel gebouwd op duurzame principes: een laag energiegebruik en een lange levensduur. Toch dateert een groot deel van het systeem uit tijden dat het begrip duurzaamheid zoals wij dat nu hanteren, nog niet bestond. Door de ontwikkeling van inzichten, maar vooral ook van technieken, zien we nu in dat er ook in het afvalwatersysteem winst te boeken is. De belangrijkste duurzaamheidsdoelen zijn:

- Scheiden aan de bron, wat schoon is schoonhouden
- Energie besparen
- Grondstoffen en warmte terugwinnen.

Grondstoffencatalogus

De Gemeente Groningen wil haar grondstoffen kunnen ontsluiten voor innovatieve ondernemers die oplossingen kunnen bieden voor hoogwaardig hergebruik. Om dit proces te vergemakkelijken word er gewerkt aan een digitale grondstoffen catalogus zodat belangstellenden zich makkelijker op de hoogte kunnen stellen van ons aanbod. Een vooronderzoek is gedaan en een eerste opzet is gemaakt door de Hanzehogeschool.

Relatie waterketen en landbouw

Nutriënten die wij via ons voedsel uitscheiden komen in ons afvalwater terecht. In de huidige waterketen raken we de meest nutriënten kwijt. Door afvalwater anders in te zamelen en te behandelen kunnen nutriënten worden teruggewonnen en geschikt gemaakt worden voor de landbouw. We laten in een project met de agrarische sector, kennisinstellingen en waterketenpartners zien dat separaat ingezameld toiletwater geschikt te maken is voor gebruik in de landbouw.

Energie en water

We willen in de waterketen energie besparen. Specifiek voor rioolgemalen worden nieuwe technieken en middelen beproefd. We betrekken inwoners bij duurzaamheid door het stimuleren van watervriendelijk (ver)bouwen, door voorlichting te geven over zuinig of ander waterverbruik, en door het stimuleren van de aanleg van groene daken. Waar mogelijk willen we inwoners ook aansporen om zelf maatregelen te nemen. Bewoners kunnen bijvoorbeeld zelf het regenwater afkoppelen van de riolering met behulp van de klimaatsubsidie. We dagen ze uit om mee te doen aan Operatie Steenbreek, waarbij verharding wordt verwijderd en vervangen door groen. We onderzoeken de mogelijkheden om warmte uit oppervlaktewater te gebruiken. Dit gebeurt eerst in de vorm van pilots, vervolgens kijken we naar de mogelijkheden van opschaling. En als laatste gaan we samen met de waterschappen onderzoeken hoe we op

de lange termijn kunnen toewerken naar een energie- en grondstoffenfabriek. Hierbij onderzoeken we ook de gevolgen voor de inrichting van de afvalwaterketen.

Klimaat

Er is een duidelijke relatie tussen klimaatadaptatie en circulariteit. De klimaatcrisis waarin we ons bevinden manifesteert zich onder andere door periodes met heftige neerslag en lange droge periodes. Door onze waterketen en watersysteem meer circulair te maken kunnen we inspelen op deze onbalans. Voorbeelden hiervan zijn het in de bodem opslaan van water in de natte periodes waarna het vervolgens gebruikt kan worden in de droge periodes. Ook het lokaal behandelen van licht vervuild water met natuurlijke systemen zoals in Drielanden en Reitdiep waarna het gezuiverde water in de wijk blijft, zorgt voor een schoon water aanvoer in de droge periodes. Met onze waterpartners, Waterschappen en Waterbedrijf werken we aan het meer circulair maken van onze waterketen en -systeem.

Hout van hier

Hout van Hier? Dat is onbewerkt hout dat in de afgelopen maanden in de gemeente Groningen in opdracht van Stadsbeheer vanwege noodzakelijke redenen is gekapt. Deze bomen hebben we kosteloos weggeven aan kunstenaars, sociale werkvoorzieningen, buurttuinen, meubelmakers, hobbyisten en vakopleidingen. Een voorwaarde om stammen te verkrijgen is om een hoogwaardige bestemming te geven aan het hout.

GRONDSTOFFENMANAGEMENT

GEEN AFVAL MEER IN 2030

Als je het hebt over circulariteit, dan is afval een belangrijk onderwerp. Dit onderwerp kent een aparte programmaliijn “Groningen afvalvrij 2030” met een eigen uitvoeringsprogramma. Het heeft echter directe links en verbanden met eerder genoemde onderwerpen en kan zeker niet ontbreken in de uitvoeringsagenda. Onderstaande is een beknopte omschrijving van de activiteiten die zullen plaatsvinden in relatie tot de uitvoeringsagenda.

De gemeente Groningen heeft de doelstelling in 2030 afvalvrij te zijn. Dat wil zeggen dat er zo weinig mogelijk afval ontstaat en dat al het afval dat ontstaat hoogwaardig wordt hergebruikt. Wij spreken niet meer van afval maar van grondstoffen. We maken een shift van traditionele afvalinzamelaar naar grondstoffenmanager. Zo pakken we de regie om meer innovaties te laten ontstaan rondom onze grondstofstromen. We vinden het hierbij belangrijk om invloed uit te oefenen op de gehele waardeketen rondom een grondstof en betrekken alle relevante stakeholders om de circulaire beweging op gang te brengen. Deze methodiek wordt “ketenaanpak” genoemd. We werken aan een blauwdruk hoe je als Gemeente maximaal invloed kunt uitoefenen op de transitie naar een circulaire economie. Deze aanpak leent zich ervoor om hiervoor Europese subsidies aan te vragen. Wij hebben contact met Europese steden en gemeenten met vergelijkbare ambities. Met hen verkennen we de mogelijkheden om circulaire innovaties te bevorderen met

behulp van Europees geld. Dit jaar hebben we een routekaart Groningen Afvalvrij 2030 in beeld en tekst uitgebracht waarin we ingaan op onze koers om in 2030 afvalvrij te zijn. Voor de realisatie van onze doelen gebruiken we komende jaar een aantal beproefde instrumenten:

- **Bewustwording:** Dat doen we met activiteiten hoog op de ‘R-ladder’ en met communicatiecampagnes gericht op bewuster aankoopgedrag, het verhogen van hergebruik van goederen en een beter scheidingsgedrag;
- **Facilitering scheiding:** We faciliteren inwoners om hun afval makkelijk te scheiden met goede voorzieningen en een betrouwbare dienstverlening. We zorgen voor extra voorzieningen dicht bij huis;
- **Nascheiding en circulair aanbesteden;**
- **Bevorderen innovaties:** We bevorderen innovaties rondom hoogwaardig hergebruik van grondstoffen.

Kenniscentra, (circulaire) ondernemers en bewoners zijn belangrijke stakeholders in de ketenaanpak. Met de kennisinstellingen zijn we in gesprek over de mogelijkheden om afval en circulariteit onderdeel te laten zijn van hun onderwijsprogramma’s. Alfa College, Noorderpoort College, Hanzehogeschool en de RUG hebben deze aanpak omarmd.

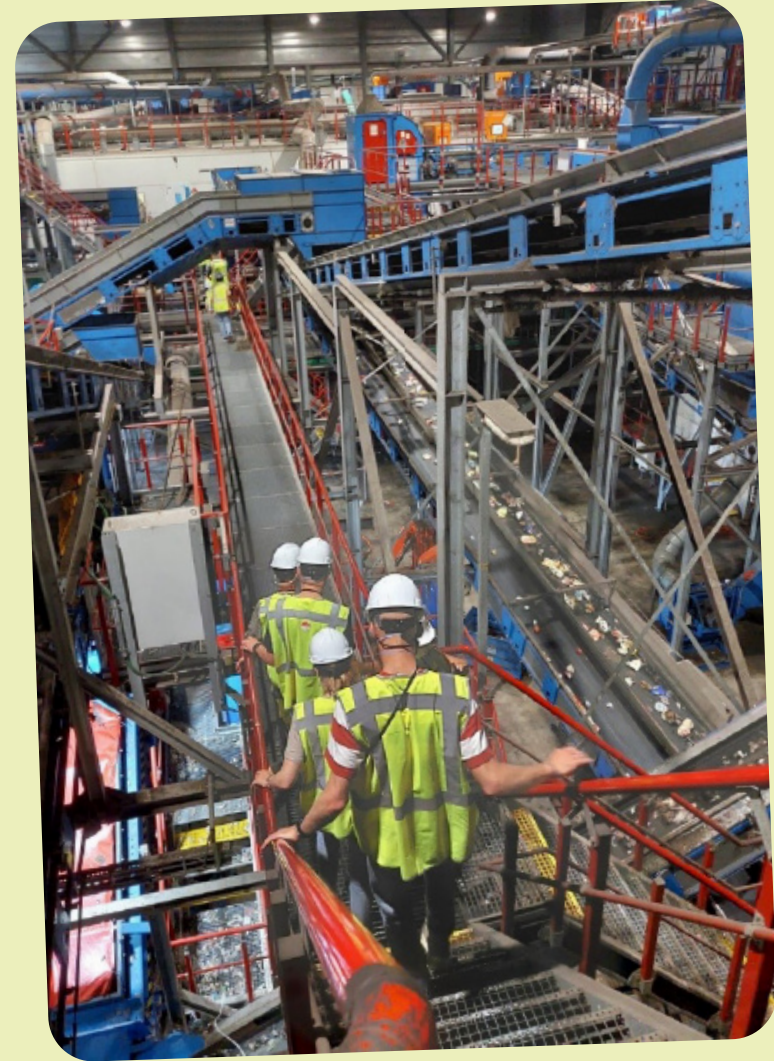
Zij richten zich samen met ons op circulaire toepassingen vanuit onze grondstoffen, maar ook op principes zoals circulair product ontwerp en het gebruik van biobased materialen. We starten deze aanpak met textiel en breiden verder uit naar andere stromen zoals hout. Hiermee komt er een continue stroom aan R&D en bewustwording bij jongvolwassenen op gang.

(Circulaire) ondernemers willen we faciliteren om nieuwe circulaire producten te kunnen realiseren. We ontwikkelen een digitale grondstoffencatalogus om onze grondstoffen inzichtelijk te maken voor potentiële afnemers zodat hoogwaardig hergebruik van onze grondstoffen wordt bevorderd. We gebruiken onze inkoopkracht om, als launching customer, waar mogelijk deze producten in te kopen om de business case perspectief te bieden.

Nascheiding

Voor bepaalde grondstoffen geldt dat ze efficiënter na inzameling gescheiden kunnen worden. Deze nascheiding vindt dan plaats in de afvalverwerkingsfabriek van Omrin. Dit proces geldt voor drankkartons, metalen, plastic en organisch materiaal. Bewoners uit Haren hebben de scheidingsfabriek van Omrin bezocht om te zien hoe omgegaan wordt met het lokale plastic.

LANDBOUW, VOEDSEL EN EIWITTRANSITIE

Landbouw

Een groot gedeelte van het landelijk gebied in onze gemeente wordt gebruikt voor agrarische doeleinden: 37,31%¹ van de totale oppervlakte. Op deze grond hebben we in de gemeente Groningen 129 agrarische bedrijven waarvan 68 melkveehouderijen en 42 akkerbouwbedrijven. In de transitie die op dit moment gaande is in de landbouw spelen energie en circulariteit een belangrijke rol. We zijn in gesprek met de stichting Agricycling die bepleit dat kringlooplandbouw niet gaat zonder kringloopsamenleving. Samen met boeren willen we werken aan een gezonde bodem. Een gezonde bodem is de basis voor gezonde landbouw. Het is goed voor biodiversiteit, bindt koolstof en houdt meer water vast. Tevens is de ondergrond onmisbaar voor de kringloop van onze samenleving: het fundament voor een gezonde leefomgeving. Het project Meerstad Noord is hier een mooi voorbeeld van. Op grond die boeren pachten van de gemeente werken zij aan een meer natuur inclusieve regeneratieve vorm van landbouw, waarbij meer organische stof wordt vastgelegd in de bodem, er geen kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen/ bestrijdingsmiddelen meer worden gebruikt. Daarnaast werken we aan een waterhuishoudingsplan dat ervoor moet zorgen dat de oxidatie van veen wordt afgeremd. We willen we de productie van biobased bouwmaterialen faciliteren en stimuleren. De gemeentelijke rol in deze processen is voornamelijk het aanjagen van de transitie door middel van

een actieve lobby richting het Rijk en de provincie, maar waar het onze eigen grond betreft ook door aangepaste pachtcontracten. Aan de hand van een agenda voor het landelijk gebied voeren we gesprekken als partner in gebiedsprocessen met andere overheden maar ook met natuur- en landbouworganisaties om de opgaven die spelen in het landelijk gebied verder te brengen.

Voedsel

Een toekomstbestendige voedselproductie zal perspectief moeten geven aan het klimaat, de natuur, het watersysteem, de dieren waarmee we samenleven en de agrarische sector. De agrarische sector bevindt zich op een kantelpunt. Mede door de landbouw zorgt uitstoot van koolstofdioxide, methaan en stikstof voor een verlies aan biodiversiteit en een verslechterd klimaat. Het huidige voedselsysteem, met bedrijfsvoering gericht op zowel import (van eiwitrijke gewassen) en export (van producten), draagt hieraan bij. Door schaalvergroting worden de landbouwmachines steeds groter en vergroten daarmee de druk op de bodem. In het huidige voedselsysteem gaat nog steeds veel verloren en wordt o.a. via verpakkingen veel afval geproduceerd. We ondersteunen initiatieven die verspilling tegen gaan en het verminderen van plastic verpakkingen.

¹ 19.796 hectare van de 7.386,14 hectare

Meerstad Noord

In het begin van deze eeuw waren er vergevorderde plannen voor woningbouw in Meerstad Noord. In 2011 is door de economische crisis besloten dat dit gebied voorlopig een andere bestemming zou krijgen. Het biedt nu ruimte voor uiteenlopende ontwikkelingen die bijdragen aan verschillende landelijke en regionale doelstellingen.

Uiteenlopen ontwikkelingen Meerstad Noord

Duurzame energie Met het zonnepark realiseren we 0,2 TWh van de 5,7 TWh die de provincie volgens de Regionale Energie Strategie moet realiseren. Ook vullen we hiermee 200 MW productiecapaciteit van de 500 MW zonne-energie uit de Routekaart Groningen CO₂ Neutraal 2035.

Energieopslag De energie die we produceren kan niet altijd meteen worden gebruikt of op het elektriciteitsnet worden gezet. We slaan daarom energie op in containers met batterijen en door de aardgasleidingen van de NAM op druk te zetten. Dit is goed voor 150 MW van de door Tennet gewenste 2000 MW opslag in de provincie.

Energietransport Om te zorgen dat het lokaal geproduceerde duurzame energie het net op kan bouwen Enexis een nieuw hoogspanningsstation van 200 MW. Ter vergelijking, de Hunzencentrale heeft een vermogen van 600 MW.

Veenweide strategie Door het waterpeil aan te passen gaan we oxidatie van het veenweidegebied tegen. Dit zorgt ervoor dat er jaarlijks 10.000 ton CO₂ minder wordt uitgestoten. Dat is 12% van de provinciale opgave.

Transitie in de landbouw We verpachten de grond onder voorwaarden. Drijfmest en kunstmest worden niet gebruikt. Door gedifferentieerd beheer (strokenteelt en gefaseerd maaien), geen gebruik van bestrijdingsmiddelen en variatie in landgebruik verbeteren we de natuurwaarden en de waterkwaliteit. Met een wisselteeltsysteem leggen we koolstof vast. Door runderen langer in de wei te laten staan verbeteren we het dierenwelzijn en kunnen we laten zien waar ons eten vandaan komt.

Eiwittransitie

De eiwittransitie is een nieuw onderwerp voor gemeenten en dus ook voor ons als koploper. Dat betekent dat we volop in de pioniersfase zitten en er ambtelijke capaciteit georganiseerd moet worden. We hebben een analyse gedaan van kansen en risico's en samen met partners brengen we in beeld hoe we de transitie vorm kunnen geven. Werken aan transitie is pionieren en vraagt inzet van veel partijen. Onze huidige manier van voedsel produceren bedreigt de biodiversiteit, watervoorziening- en kwaliteit en voedselzekerheid. Het is met name de productie van vlees en zuivel die een enorm beslag leggen op ruimte en natuur. Voor één kilo dierlijke eiwitten is ongeveer vijf kilo plantaardige eiwitten nodig en 15.000 liter water. Een runderlap (steak) zorgt voor 34 kilo CO₂ uitstoot, terwijl een vegaburger slechts 2,6 kilo CO₂ uitstoot. In de [startnotitie over de eiwittransitie](#) is uitgebreider uitgewerkt waaraan we de komende jaren gaan werken.

Een aantal actielijnen die we onderzoeken of al aan werken zijn:

- Stimuleren van toegepast onderzoek rond voedsel en landbouw binnen MBO-HBO-RUG, stimuleren van innovaties t.b.v. voedsel en landbouw, onderzoek naar de toepassing van nieuwe businessmodellen in voedsel en landbouw, onderzoek naar het noodzakelijke ecosysteem in voedsel en landbouw.
- Kansen onderzoeken en stimuleren mbt de teelt van biobased gewassen.
- Samenwerken met Fascinating op het gebied van landbouw/verwaarden reststromen.
- Opstarten van een project voor het gebruiken van nutriënten uit zwart water voor de landbouw.
- Kansen op het gebied van voedsel door verspilling tegen te gaan.
- Andere partijen stimuleren duurzaam en lokaal in te kopen.

Gronings Goud

Gronings Goud? Dat is een nieuw hoogwaardig garen met een bijzondere herkomst. Het is namelijk voor 100% gemaakt van oud textiel uit Groningen. Gronings Goud is onder meer geschikt voor meubelstoffering. Deze meubelstoffen worden door de gemeente zelf gebruikt om onze kantoor- en vergaderstoelen te refurbishen.

Het is een mooi voorbeeld hoe je als lokale overheid circulariteit kunt bevorderen door grondstoffeninnovaties aan te jagen, faciliteren en promoten. Tegelijkertijd is het een voorbeeld van hoe een circulaire innovatie een positief effect heeft op nieuwe sociale werkgelegenheid, ecologische effecten, samenwerking met kenniscentra en nieuwe businessmodellen. We zijn niet klaar met het realiseren van de innovatie, samen met kenniscentra en ondernemers werken we toe naar een gezamenlijke plek waar we werken aan een lokale, circulaire en regeneratieve textielketen.

haalallesuitjeafval.nl/groningsgoud

**oud
TEXTIEL
WORDT
GRONINGS
GOUD**

Hoe je nieuw
textiel maakt
van oud textiel?

Gemeente Groningen

Gronings Goud? Hoe werkt dat dan?
Kijk op: haalallesuitjeafval.nl/groningsgoud

**CIRCULAR
STORIES**

ECONOMISCH PERSPECTIEF

Om onze doelstellingen binnen de vier genoemde focusthema's te bereiken, is samenwerking met het bedrijfsleven, semioverheden en kennisinstellingen binnen een goed werkend circulair ecosysteem cruciaal. Circulaire economie kan niet tot stand komen zonder innovatie vanuit het bedrijfsleven. Het is van het grootste belang dat het bedrijfsleven daarom vooroploopt bij de omslag naar een circulaire economie.

Hoge grondstofprijzen, de leveringszekerheid van grondstoffen en de steeds hogere duurzaamheidseisen die stakeholders stellen bepalen meer dan ooit het bestaansrecht van bedrijven. De verplichting voor ondernemingen (beursgenoteerde vanaf 2024 en grote vanaf 2025) om over duurzaamheid te rapporteren gaat ervoor zorgen dat toeleveranciers ook mee moeten in deze ontwikkeling om aan deze ondernemingen te kunnen blijven leveren.

Circulaire economie wordt daarmee een steeds belangrijker thema voor het Groninger bedrijfsleven en biedt ook kansen: er kunnen nieuwe markten aangeboord worden met tegelijkertijd een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Voor mbo-opgeleiden en praktijkgeschoolden in het noorden biedt een circulaire economie baankansen. Dat komt door het ontstaan van banen voor recycling en herstelwerkzaamheden van hoge kwaliteit en banen in de logistieke sector door het lokaal terugnemen van producten. Ook trekken duurzame bedrijven sneller talent aan.

De directie Economische Zaken begeeft zich tussen de ondernemers, heeft daardoor korte lijnen, weet welke wensen en behoeften er zijn en kunnen daardoor snel activiteiten opzetten met hen die een bijdrage leveren aan onze circulaire ambities, maar ook in belang zijn van de ondernemer en het onderliggende ecosysteem.

Via het platform Groningen Werkt Slim ondersteunen we ondernemers in hun ambities richting duurzaam ondernemen. Het platform informeert, faciliteert en stimuleert bedrijven en instellingen om actief aan de slag te gaan met duurzaam ondernemen.

Ook kijken we vanuit een ruimtelijk economisch perspectief naar de ontwikkeling van een circulaire economie. We willen de komende tijd in beeld brengen welke ruimtebehoefte er zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin is om de circulaire economie te kunnen faciliteren.

De inzet vanuit Economische Zaken bevat vijf actielijnen:

Versneld het Groningse circulaire (MBK)-ecosysteem ontwikkelen

- Wij zijn mede-initiatiefnemer van de Vereniging Circulair Groningen die is opgericht voor kennisdeling, netwerkvorming en projectontwikkeling. De komende jaren denken we als lid actief mee over de verdere ontwikkelingen binnen de vereniging en de agendavorming;
- We brengen de circulaire initiatieven binnen de gemeente Groningen in kaart, brengen ze met elkaar in verbinding en stimuleren gezamenlijke agendavorming.

Stimulering van MKB-ondernemers om aan de slag te gaan met Circulaire Economie.

- Wij organiseren CIRCO-tracks voor de het bedrijfsleven, zodat het bedrijfsleven getraind wordt om circulaire producten, diensten en businessmodellen te ontwikkelen;
- We faciliteren challenges waar studenten en startups worden uitgedaagd om met oplossingen te komen voor circulaire vraagstukken van het bedrijfsleven en de overheid;
- We organiseren bijeenkomsten om circulaire ondernemers een podium te bieden, kennisdeling te faciliteren en onderlinge samenwerking te stimuleren;

G-ROND

G-ROND is een project wat geleid wordt door het Alfa College. Hier zijn het Noorderpoort College, de Hanzehogeschool, de provincie Groningen, de Gemeente Groningen en 21 bedrijvenpartners bij betrokken. De vier programmaliijnen zijn de ontwikkeling van circulaire hubs, onderwijsinnovatie, de ontwikkeling van een professionele leergemeenschap en kennisborging en kennisdeling. De Gemeente Groningen maakt onderdeel uit van de stuurgroep en ontwikkeld samen met het Alfa College nieuwe onderwijsprogramma's gericht op grondstoffeninnovaties en het bevorderen van circulariteit.

- We faciliteren samenwerkingsprojecten (binnen waardeketens) om grondstofstromen inzichtelijk te maken en een product-of materiaalketen circulair te maken.

Stimulering launching customerschap door Gemeente Groningen

- We voeren een actief accountbeleid voor bedrijven die een circulair product, dienst en/of businessmodel hebben en brengen die in contact met inkoop van de gemeente Groningen.

Stimulering van onderlinge afname van 'afval'- en reststromen tussen bedrijven

- We brengen afval- en reststromen in beeld en verkennen samen met het bedrijfsleven en bedrijvenverenigingen de mogelijkheden voor onderlinge uitwisseling ervan tussen bedrijven.

Randvoorwaarden in beleid, wetgeving, financiën en scholing om circulair te ondernemen in kaart brengen en door ontwikkelen

- We halen actief bij ondernemers op welke randvoorwaarden ze nodig hebben om stappen te zetten om circulair te ondernemen en zetten ons in om deze randvoorwaarden te verwezenlijken. We organiseren hiervoor bijeenkomsten, laten de stem van de ondernemer horen bij de formulering van gemeentelijk beleid en maken het aanhangig bij onze stakeholders.

Europa Strategie

In Europa is onderzoek gedaan naar verschillende methodes om de transitie naar een circulaire economie mogelijk te maken in steden door lokale overheden. Een daarvan is de methode van "Cross Cutting Governance Support", wat feitelijk betekent dat de lokale overheid een proactieve rol vervult. Ze brengt stakeholders bij elkaar met als doel de lokale circulaire economie te stimuleren en materiaal kringlopen te kunnen sluiten. De Gemeente Groningen omarmt deze methodiek en brengt dit in de praktijk met het Gronings Goud project en de aansluitende ketenaanpak. De Groningse aanpak kan fungeren als blauwdruk van een nieuwe systeemaanpak en wordt gekenmerkt als uniek. Dit biedt mogelijkheden voor het aanvragen van Horizon Europe subsidies.

Daarnaast is het project Gronings Goud opgenomen als 1 van de circulaire inkoop best practices van Procirc. Een Europees leernetwerk en project wat circulaire inkoop bij Europese overheden wil aanjagen.

https://northsearegion.eu/media/23953/interreg-nsr-procirc-case-study_post-consumer-textiles-for-the-refurbishment-of-office-chairs.pdf

Horizon Europe

The next EU Research & innovation programme
(2021 - 2027)

Interreg
North Sea Region
ProCirc

European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

INSTRUMENTEN

Evenementen als proeftuin

Vanuit de ambitie om de Groningse evenementen te vergroenen willen we samen met de evenementensector bepalen hoe ver onze ambities reiken op het gebied van circulariteit en op welke wijze we die ambities kunnen realiseren. Vanuit de sector is er veel draagvlak om dit gezamenlijk te doen. Er zijn ook al goede voorbeelden van festivals waar het thema duurzaamheid en circulariteit integraal onderdeel is van het programma. We kijken bij de ambitie groene evenementen naar het terugdringen van (plastic) afval maar ook naar voedsel, vervoer, water, energie etcetera.

Wat doen we al

- We zijn in gesprek met organisatoren om te onderzoeken welke maatregelen het meeste bijdragen aan vergroening en hoe we dit met de sector kunnen organiseren. Hierbij zijn de programma's Circulaire economie en Afval ook aangehaakt.
- Eurosonic Noorderslag heeft aangeboden Groningse organisatoren rond te leiden tijdens het festival om kennis uit te wisselen over duurzaamheid. We onderzoeken of we hier als gemeente een grotere rol in kunnen spelen, bijvoorbeeld met een paneldiscussie.

- We zien mogelijkheden voor een pilot tijdens de komende festivalseizoenen, waarbij evenementen als proeftuin worden gebruikt voor duurzaam grondstoffenbeleid en recycling. Concreet gaat GROENN, het platform voor verduurzaming van evenementen, samen met kennispartners verkennen op welke wijze evenementen als 'minimaatschappij' een bijdrage kunnen leveren aan de transitie naar een circulaire samenleving, te beginnen op de sporen voedsel, afval en water.

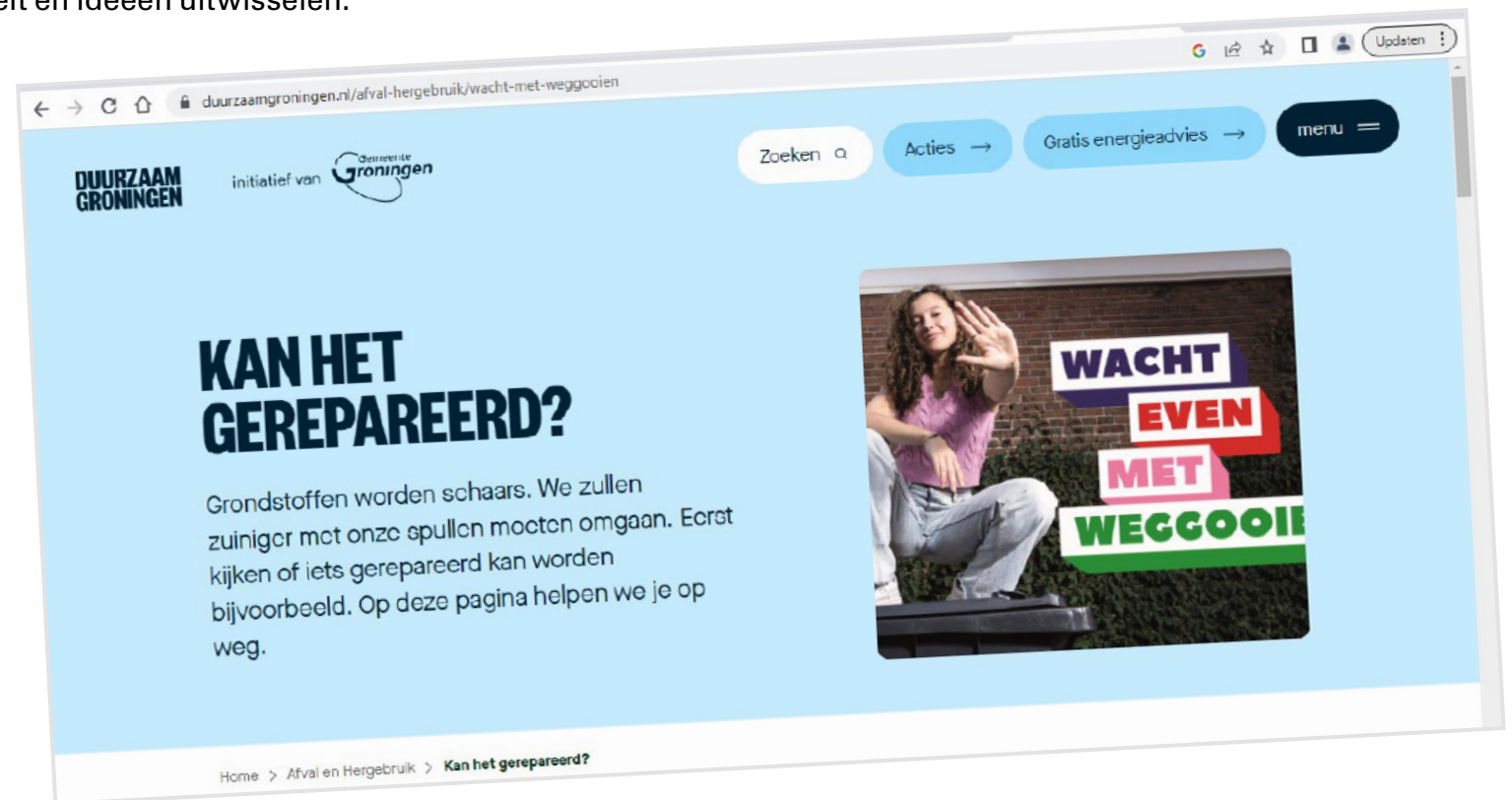
Groninger ambitieweb

Het Ambitieweb is een overzichtelijk hulpmiddel dat helpt om bij de start van een project met alle betrokkenen na te denken over alle duurzaamheidsaspecten en haalbare keuzes te maken. Vervolgens brengt het ambitieweb ambities ook in beeld, zodat in één oogopslag voor iedereen zichtbaar is wat je wilt bereiken. Zo helpt het ambitieweb om de koers uit te zetten én vast te houden. Twaalf aspecten, drie ambitieniveaus Het ambitieweb onderscheidt twaalf verschillende aspecten van duurzaamheid. Bij elk aspect (thema) vind je allerlei aandachtspunten die helpen om het concreet te maken.

Duurzaam Groningen

Duurzaam Groningen is de plek voor en door Groningers die op een duurzamere manier willen leven. Hier ontdek je hoe je duurzamer met je energie, voedsel, tuin, huis, afval, reis of bedrijf om kan gaan. Makkelijk voor inwoners want die hoeven maar één plek te onthouden: Duurzaam Groningen. Via Duurzaam Groningen willen we ook met inwoners communiceren over circulariteit en ideeën uitwisselen.

EIGEN ORGANISATIE

Met onze eigen organisatie kunnen we niet achterblijven, we moeten het goede voorbeeld geven. Bij een aantal aanbestedingen heeft circulariteit nu al een prominente plek, een mooi voorbeeld is het duurzaam aanbesteden van het gemeentelijke meubilair. De komende tijd gaan we daar mee door.

We zien we dat het voor de doorontwikkeling van circulariteit nodig is dat het thema beter wordt verankerd in de organisatie. Met het Groninger ambitie web dat we hebben ontwikkeld, toetsen we bij de start van projecten hoe ver de ambities reiken op bijvoorbeeld het gebied van circulariteit en energie. Deze aanpak hebben we doorontwikkeld voor toepassing in alle project start-ups. Daarnaast hebben we in ons inkoop- en aanbestedingsbeleid 2020 opgenomen dat we als gemeente Groningen volledig inzetten op duurzaamheid, waaronder circulariteit. Zo verplichten we slopers zo duurzaam en circulair mogelijk te werken.

Voor wat betreft de MKB hebben we, samen met de bedrijventerreinen, circulariteit aangewezen als één van de speerpunten van Groningen Werkt Slim. Samen stimuleren en faciliteren we bedrijven in hun transitie van een lineaire naar een circulaire economie. We faciliteren bij het uitvoeren van bijvoorbeeld Circotracks.

EN HOE NU VERDER...

Hoe verder met circulariteit?

Om het thema circulariteit door te ontwikkelen en de agenda gecoördineerd uit te voeren is een gestructureerde aanpak nodig. In het coalitieakkoord is hiervoor geld opgenomen. We hebben rond het thema circulariteit een kerngroep gevormd met mensen vanuit de directies stadsbeheer, economische zaken en uit de programma's ruimtelijk economie, energie en leefkwaliteit en wonen bij stadsontwikkeling. Deze groep coördineert de voortgang van deze circulaire agenda. Daarnaast is er een grotere kennisgroep rond circulariteit waar ook mensen vanuit facilitaire zaken, stadsingenieurs, vastgoed, evenementen en de directie maatschappelijke ontwikkeling aan deelnemen die er op gericht is kennis uit te wisselen en onderlinge verbindingen tot stand te brengen.

Het realiseren van onze ambities kunnen we als gemeente niet alleen. We moeten een stevig (regionaal)netwerk opbouwen, waarop ook bestuurlijk wordt ingezet. Sinds april bestaat de vereniging Circulair Groningen. Vanuit de gemeente Groningen hebben we deze aanvraag ondersteund, omdat wij echt het belang inzien om hier samen in Noorden in op te trekken.

Ook in Europees verband zien wij veel kansen om de komende jaren stappen te maken op het gebied van circulariteit. We zoeken daarin ook de samenwerking met Leeuwarden, Assen en Emmen, en via de 100 climate-neutral and smart cities. De mogelijkheden zijn er. Wij hebben, vooral op het gebied van water, afval en bouw mooie projecten die kans maken

om koploper van Europa te worden, zoals het gescheiden watersysteem in het Reitdiep, maar ook de systemische aanpak op grondstoffen, de circulaire hub en de business cases die hiervoor worden ontwikkeld. Daarnaast willen we graag nieuwe innovatieve projecten ondersteunen. Het is belangrijk dat de overheid zowel vanuit zijn rol als launching customer het voortouw neemt, maar ook door het stimuleren van publiek-private samenwerking tussen het bedrijfsleven en kennisinstellingen.

En hoe verder met de integrale aanpak?

Naast dat we graag verder aan de slag willen met circulair Groningen zien we ook dat er veel samenhang is tussen de opgave om voor wat betreft energie CO₂ neutraal te worden, het klimaatadaptief maken van onze gemeente, de voedsel en eiwittransitie en de transitie naar een circulair Groningen. Het ontwikkelen van een integrale aanpak vergt tijd, energie en een lange adem. We willen de komende tijd bespreken hoe we deze samenhang kunnen vormgeven tot een integrale aanpak. Een belangrijk argument hierbij is dat onze inwoners energietransitie, klimaatadaptatie en andere duurzaamheidsthema's verbinden.

FINANCIËN

Budget Circulaire Economie 2023 - 2026		2023	2024	2025	2026
Circulaire economie	i.	200	200	200	200
samenwerking kenniscentra leerlijnen CE, cofinanciering	i.	90	90	90	90
bijdrage aan voedselagenda en eiwittransitie	i.	30	30	30	30
stimuleren circulaire bouw	i.	50	50	50	50
monitoring/instrumentarium/	i.	30	30	30	30
Afval en circulariteit		142	142	92	92
Grondstoffencatalogus	i.	50	50		
Afschrijving circulariteits hub	s.	32	32	32	32
Grondstoffeninnovaties		40	40	40	40
Bewustwording ondernemers / bewoners		20	20	20	20
Van economische groei naar brede welvaart		150	100	100	100
<i>Vanuit ruimtelijke economie (incl CE)</i>	s.	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
<i>Vanuit economische agenda</i>	s.	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>50</i>
Bedrijven met elkaar verbinden om elkaars afval- en restromen of circulaire producten af te nemen		50	50	50	50
Randvoorwaarden om circulair te ondernemen in kaart brengen en doorontwikkelen		50	50	50	50
Verder en sneller ontwikkelen Groningse circulaire (MKB)-ecosysteem		50	50	50	50

Tabel 1 (bedragen x 1000)

UITVOERINGSAGENDA

Project	Grondstoffenmanagement	Bouw	Ruimtelijke economie	Economie + werkgelegenheid	Voedsel en Landbouw	Water
Grondstoffenhubs Textiel (later ook andere reststromen)	<ul style="list-style-type: none"> - beschikbaar stellen van grondstoffen - stimuleren en aanjagen van grondstoffeninnovaties - betrekken kennisinstellingen (Alfa, Noorderpoort, Hanze en RUG) 	<ul style="list-style-type: none"> - circulair gebruik/renovatie van huisvesting grondstoffenhub - toepassingen van grondstoffen (bijvoorbeeld hennep) voor bouwtoepassingen 	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijkheden bestaand vastgoed/huisvesting - realiseren van broed- en maakplaatsen rondom circulariteit 	<ul style="list-style-type: none"> - bedrijven aanhaken/inspireren - Nieuw perspectief op de maakindustrie, van lineaire businessmodellen naar circulaire businessmodellen - stimuleren van startups op vlak van textiel 	<ul style="list-style-type: none"> - teelt biobased producten (vlas/hennep) - stimuleren wisselteelt - stimuleren nieuwe businessmodellen voor boeren - link visie landelijk gebied 	<ul style="list-style-type: none"> - besparing op water katoen - minder vervuiling door gebruik bio-based materialen
Circulariteits-hub (3e afvalbrengstation)	<ul style="list-style-type: none"> - verlagen van de drempel om grofvuil weg te brengen - inzameling van grondstoffen - faciliteren en stimuleren van herbruikbare producten voor kringloopwinkels 	<ul style="list-style-type: none"> - circulair gebruik van bestaand gebouw/ circulaire renovatie 	<ul style="list-style-type: none"> - realiseren van maakplaatsen rondom circulariteit 	<ul style="list-style-type: none"> - nieuw perspectief op werkgelegenheid voor mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt - stimuleren van startups op vlak van grondstoffenhergebruik 	?	?
Huidige afvalbrengvoorzieningen meer circulair maken	<ul style="list-style-type: none"> 2e hands bouwmaterialendepot (ARCG-terrein). - Personeel iederz inzetten voor demontage 	<ul style="list-style-type: none"> Scan welke materialen hergebruikt kunnen worden in de bouw (grondstoffencatalogus) 	<ul style="list-style-type: none"> Locatie geschikt maken bij afvalbrengstation Duinkerkenstraat 	<ul style="list-style-type: none"> - nieuw perspectief op werkgelegenheid voor mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt - stimuleren van startups op vlak van grondstoffenhergebruik 		

Project	Grondstoffenmanagement	Bouw	Ruimtelijke economie	Economie + werkgelegenheid	Voedsel en Landbouw	Water
Grondstoffencatalogus	<ul style="list-style-type: none"> - inzichtelijk maken van beschikbare grondstoffen uit onze gemeente. Online platform opzetten i.s.m. Hanze en Alfa t.b.v. bedrijfsleven. - stimuleren en aanjagen van grondstoffeninnovaties door bedrijfsleven 	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van beschikbare bouw- en inframaterialen 	<ul style="list-style-type: none"> - relatie leggen tussen beschikbare grondstoffen bedrijventerreinen en de grondstoffencatalogus 	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van startups en bedrijfsleven op vlak van grondstoffenhergebruik 	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijkheid tot inzichtelijk maken reststromen voedsel en landbouw 	
<p>Samenwerking Kennisinstellingen, ketenpartners en bedrijfsleven</p> <p>Zowel Textiel als Bouw</p>	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van toegepast onderzoek rond circulariteit binnen MBO-HBO-RUG - stimuleren van grondstoffeninnovaties - stimuleren van productdesign - onderzoek naar de toepassing van nieuwe businessmodellen - onderzoek naar het noodzakelijke ecosysteem 	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van toegepast onderzoek rond circulaire bouw binnen MBO-HBO-RUG - stimuleren van grondstoffeninnovaties tbv de bouw - stimuleren van productdesign in de bouw - onderzoek naar de toepassing van nieuwe businessmodellen in de bouw - onderzoek naar het noodzakelijke ecosysteem in de bouw 	<ul style="list-style-type: none"> - realiseren van broedmaakplaatsen rondom circulariteit ism kennisinstellingen 	<ul style="list-style-type: none"> - bedrijven aanhaken/inspireren - Nieuw perspectief op de maakindustrie, van lineaire businessmodellen naar circulaire businessmodellen - relatie leggen tussen toegepast onderzoek kennisinstellingen en circo tracks - circulair Groningen 	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van toegepast onderzoek rond voedsel en landbouw binnen MBO-HBO-RUG - stimuleren van innovaties tbv voedsel en landbouw - onderzoek naar de toepassing van nieuwe businessmodellen in voedsel en landbouw - onderzoek naar het noodzakelijke ecosysteem in voedsel en landbouw 	<ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van toegepast onderzoek rond water binnen MBO-HBO-RUG - stimuleren van grondstoffeninnovaties rondom water - stimuleren van productdesign
Stimuleren grondstoffeninnovaties	<ul style="list-style-type: none"> - aanjaag-geld voor reële businesscases verwaarden reststromen (o.a. Gronings Goud). <p>Rol gemeente:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beschikbaar stellen van grondstoffen - aanjagen van grondstoffeninnovaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Grondstofinnovaties toepasbaar op bouw 	<ul style="list-style-type: none"> - realiseren van broedmaakplaatsen rondom circulariteit 	<ul style="list-style-type: none"> - bedrijven aanhaken/inspireren 	<ul style="list-style-type: none"> - Grondstofinnovaties toepasbaar op voedsel en landbouw 	<ul style="list-style-type: none"> - Grondstofinnovaties toepasbaar op water

Project	Grondstoffenmanagement	Bouw	Ruimtelijke economie	Economie + werkgelegenheid	Voedsel en Landbouw	Water
Bedrijventerreinen (nieuw + oud)	Reststromen en afvalstromen bedrijven-terreinen in beeld brengen	Op basis van initiatiefvoorstel <i>duurzaam en betaalbaar bouwen</i> gemeentelijk bouwbesluit voor bedrijfstvastgoed ontwikkelen.	- circulair programma van eisen ontwikkeling nieuwe bedrijventerreinen (Meerstad I & II, Westpoort 1C, II en grondberging, Dijkshorn) Verduurzaming bestaande bedrijventerreinen			
modal shift logistiek van weg naar water	Kansen vervoer over water afvalbrenngstations De Hoogte en Duinkerkenstraat onderzoeken	- ontsluiting bouwhubs en bouwlocaties over water onderzoeken.	- uitbreiden kade-faciliteiten - strategisch grondbeleid potentiële circulaire locaties op basis van ontsluiting en/of grondstofketens.	- Acquisitie bedrijven met watergebonden locatie. - kansen watergebonden economie in beeld brengen		Provincie: onderhoud + opwaardering vaarklasse Aduarderdiep en Winschoterdiep
Circulaire Waterketen	- nutriënten - water	- sanitatie/ infrastructuur/ piekopvang	- klimaatadaptieve maatregelen bedrijven	- bedrijven aanhaken/ inspireren	Nutrienten uit zwart water zijn mits de wetgeving wordt aangepast te gebruiken in de landbouw	
Europese projecten						
Implementatie initiatiefvoorstel duurzaam en betaalbaar bouwen van woningen		01 - Aansluiten CityDeal CCB ((E) 7,5k)				
	- Koppeling met leergang (niet) slopen bij particulieren en wijk- vernieuwing	02 - Ontwikkeling integraal aanpak / leergang Circulair Bouwen (en Renoveren)	- Koppeling met ruimtelijke economie t.a.v. circulair gebiedsontwikkeling			- Koppeling met circulaire waterketen in nieuwe ontwikkellocaties

Project	Grondstoffenmanagement	Bouw	Ruimtelijke economie	Economie + werkgelegenheid	Voedsel en Landbouw	Water
	- Koppeling met leergang irt (niet) slopen bij particulieren en wijkvernieuwing	03a - Bij eigen ontwikkelingen implementatie circulair bouwen opnemen in aanbesteding / prijsvraag	- locatieonderzoek circulaire bouw hubs			
		03b - Afstemming Boumakring				
		03c - Afstemming prestatieafspraken woningcorporaties				
		03d - Afstemming woningbouwprojecten				
		04 - Afstemming opleidingsinstituten		- nieuwe (biobased) bouwketen banen / bedrijven		
		05 - Plan van aanpak				
		06 - Lobby richting Rijk voor aanscherping in landelijk regelegeving				
		07 - Koppeling uitvoeringsagenda CE (hierbij + zie uitwerking hoofdstuk bouw & sloop)				
		08 - Regionale (biobased) bouwketen			- nieuwe (biobased) bouwketen banen / bedrijven	- teelt biobased producten (vlas/hennep) - stimuleren wisselteelt - stimuleren nieuwe businessmodellen voor boeren - link visie landelijk gebied

Tabel 2: Overzicht projecten en samenhang

Colofon

Uitgever

Gemeente Groningen
Stadsontwikkeling, Ruimtelijk Beleid en Ontwerp
Gedempte Zuiderdiep 98
Postbus 7081
9701 JB Groningen

Datum

November 2023

Redactie en fotografie

Gemeente Groningen

Ontwerp

[Dorèl Xtra Bold](#)